

Tautosakos darbų XLIII tomo pradžioje skelbiami straipsniai atsigręžia į klasikinį mūsų baltiškąjį paveldą ir tradicinį pasaulėvaizdį – tarsi į tas giliąsias dabarties kultūros šaknis, nuo kurių nevalia pernelyg atitrūkti. Nijolė Laurinkienė pateikia plačią ir išsamią alaus – apeiginio baltų gėrimo – istoriografinę apžvalgą, sutelkdama dėmesį į mitologinį šio objekto kontekstą. Remdamasi ir žodine folkloro tradicija, autorė ypač pabrėžia alaus, kaip priemonės, palengvinančios individo ir kaimo bendruomenės religinę komunikaciją su dievybėmis, vaidmenį ir liaudiškus vaizdinius apie alaus ir jo gėrimo poveikį žemės vaisingumui. Analizuodama tradicines lietuvių mįsles, Aelita Kensminienė koncentruojasi tikrai į vieną įvaizdį – arklius, tačiau jį nagrinėja remdamasi semantine analize ir ieškodama šio įvaizdžio atitikmenų platesniame kultūriniame kontekste. Kartu ji bando patyrinėti, kiek mįslėse yra sukaupta senos, su pasaulėvaizdžiu susijusios informacijos ir kiek ta informacija galima rentis atliekant įvairias pasaulėvaizdžio ir mitologijos rekonstrukcijas.

Antrasis skyrius – „Folkloras dabarties kontekstuose“ – iš esmės yra skirtas folkloro svarbai tam tikrais žmogaus amžiaus ir brendimo tarpsniais dabarties ir tradicinėje visuomenėje aptarti. Šiuolaikinės psichoterapijos požiūriu vertindama patiems mažiausiems skirtą folkloro dalį – lopšines, žaidinimus ir kt., Jurga Sadauskienė bando nustatyti terapinę šių kūrinų vertę ir svarbą vaiko socializacijai. Tuo tarpu Ingrida Šlepavičiūtė savo tyrime susitelkia prie gerokai vyresnių vaikų, paauglių ir jaunimo folkloro – interneto pasakojimų, kuriuose dalijamasi patirtimi apie susidūrimą su anapusybe ir visokiais antgamtiniais reiškiniais. Autorė analizuoja, kaip šiuose pasakojimuose atsiskleidžia jaunimo požiūris į pomirtinį gyvenimą ir kokių sąsajų su tradicinėmis sakmėmis juose galima rasti.

Trečiojo skyriaus publikacijos skirtos įvairiems regioniško aspektams ir sąsajoms su tradicine kultūra aptarti. Pirmojo straipsnio autorius – knygotyrininkas Tomas Petreikis išsamioje studijoje gvildena įdomaus kultūrinio reiškinio – Žemaitijos regioninės knygos – specifiką ir jos įtaką XX a. pirmosios pusės žemaičių tapatybei. Daroma išvada: XX a. žemaičių patriotikos atsiradimas, kaip ir visas regioninis šio amžiaus pirmosios pusės žemaičių sąjūdis, buvo toli gražu ne atsitiktinis, o dėsningas reiškinys, nulemtas vidinių subetnosos poreikių. Toliau spausdinamas jaunos tyrėjos Almos Ragauskaitės straipsnis, skirtas bendresnei problemai – kompleksinei kultūrinio regiono sampratai pagrįsti. Remiantis Dzūkijos kultūrinio regiono analize, atskleidžiami svarbiausi kultūrinį regioną formuojantys ir išskiriantys kriterijai:

kultūriniai bruožai, socialiniai gyventojų ryšiai, teritorinė organizacija ir savimonė. Etnografinių regionų samprata ir tai, ką priklausomybė vienam ar kitam regionui reiškia jaunam šiuolaikiniam žmogui, yra etnologo Žilovyčio Šaknio straipsnio, pagrįsto išsamiau 2002–2009 m. atliktu tyrimu 150 Lietuvos vietovių, dėmesio centras. Ši analizė leido autoriui sudaryti ir pirmąjį Lietuvoje jaunimo etnografiniu tapatumu pagrįstą etnografinių sričių žemėlapi. Panašiu būdu – per šiuolaikinių vaiko gimimo socialinio įteisinimo papročių kaitą – regioniškamą ir tradiciją dabarties kultūroje vertina ir etnologė Rasa Paukštytė-Šaknienė. Jos pastebėjimu, regioninė senųjų papročių specifika itin greitai nyksta, kai gyventojai iš interneto ar kitų informacijos priemonių renkasi jiems patinkančius tradicijos aspektus, atsisakydami tų, kurie jų šeimose būdavo perduodami iš kartos į kartą.

Skyrelyje, skirtame tautinių mažumų tautosakai, pateikiama įdomi Krokuvos etnomuzikologo Gustavo Juzalos parengta lenkų dainų, jo paties užrašytų vidurio Lietuvoje – Kauno, Kėdainių, Panevėžio ir Radviliškio rajonuose – publikacija. Dainos skelbiamos su melodijomis ir parengėjo įvadu, kuriame aiškinami ir apibendrinami šių dainų ypatumai, pažymint, kad dauguma skelbiamų lenkų dainų tekstų ir melodijų turi atitikmenų lietuvių aukštaičių dainuojamojoje tradicijoje.

Naujas šiame Tautosakos darbu tome atsiradęs skyrelis – „Iš moksleiviškos folkloro rinkimo patirties“. Jame, sekant jau ne kartą vykusių ir reikšmingai LLTI tautosakos archyvo fondus praturtinusių Jaunųjų filologų konkursų pėdsakais, publikuojama Kražių gimnazijos lietuvių kalbos mokytojos metodininkės Emilijos Kvietkuvienės apžvalga apie šios gimnazijos moksleivių parengtus folkloro rinkinius ir pastangas surinktą medžiagą tirti. Akivaizdu, kad gimnazistams yra pavykę užrašyti išties unikalių ir įdomių pasakojimų, atsiminimų, liudijančių skaudžius Kražių istorijos momentus.

„Sukaktyse“ prisimenama darbšti tautosakininkė, liaudies dainų tyrėja Pranė Aukštikalnytė-Jokimaitienė, kuriai šiemet būtų sukakę 90 metų. Jos kraštietis, Biržų žurnalistas Algirdas Butkevičius, apie P. Jokimaitienę pasakoja kaip apie talentingą poetę ir visokeriopai kūrybingą asmenybę, kuriai atsiskleisti, deja, lemtingai trukdė tragiška jos gyvenamojo meto aplinka.

Šiemet minimą 200 metų pirmojo Lietuvos muziejaus – Dionizo Poškos Baublio – sukaktį pagerbiame kiek kitokiu rakursu pažvelgdami į Baublio poveikį Lietuvos kultūrai: Virginijus Jocyš išsamiai pasakoja apie baubliukų – nedidelių Poškos statinio pavyzdžių iš medžio kamieno išskobtų pavėsinių ar kopyltėlių – paplitimą Lietuvoje ir jų simboliką įvairiais laikotarpiais.

„Recenzijų“ skyrelyje analizuojama ir vertinama ketvertas su folkloro tyrimais bei tradicine kultūra susijusių veikalų. Radvilė Racėnaitė aptaria patyrusios folkloristės, pasakojamosios tautosakos tyrėjos, profesorės Bronislavos Kerbelytės monografiją Lietuvių tautosakos kūrinių prasmės. Dainius Razauskas dalijasi įspū-

džiais ir palinkėjimais autorei, kilusiais perskaičius Radoilės Racėnaitės knygą apie žmogaus likimo ir mirties sampratą lietuvių folklore. Lina Būgienė pristato filosofės Jurgos Jonutytės studiją Tradicijos sąvokos kaita, daugybe aspektų ir analizuojamų problemų itin aktualių ir folkloristams. Galiausiai pateikiama Vengrijos folkloristo, ilgamečio Tautosakos darbų redaktorių kolegijos nario, profesoriaus Vilmoso Voigto žaisminga ir intriguojanti recenzija apie Didžiojoje Britanijoje išleistą „Gyūnų“ serijos knygą – Desmondo Morriso studiją apie pelėdas.

„Kronikoje“, kaip jau įprasta, skaitytojas ras informaciją apie naujausius su folkloru, etnologija ir tradicine kultūra susijusius įvykius – konferencijas, seminarus, renginius, apdovanojimus ir kt.